

Heslig lidelse, høyverdig glede?

I teologen Ole Jakob Lølands nye bok, utkommet på det anerkjente Fordham University Press, står filosofenes interesse for Paulus sentralt. Hva er det filosofene ser som teologen etterser?

"Pauline Ugliness" er skrevet i utveksling med skriftene til den jødiske rabbi, religionsoskologen og filosofen Jakob Taubes som mistet sin familie under nazistenes jødeforfølgelser. Slik måtte han undersøke den kristne anti-semittismen nærmere.

Opprinnelsen til den sekulære og rasjonelle interessen for Paulus kan sies å være avmytologiseringens himmelstormer, Rudolf Bultman, og i hans oppland f.eks. filosofen Hans Jonas. Rekken av samtidens filosofer som henter levende rammeverk i sin tenkning fra "hedningenes apostel" teller navn som Giorgio Agamben (med sin ny-lesning av nazi-juristen Carl Schmitt), Slavoj Žižek, Simon Critchley og Alain Badiou.

I Lølands nye bok er Paulus jødiske identitet tema på flere nivåer av drøftelsene. Han får betegnelsen "introspeksjonens apostel", med både Freud og ur-synden i temasiktet. Nietzsches aristokratiske svermerier diskuteres i kontrast til det primitive korset og den ydmyke lidelsen. Med Taubes som stifinner og sparringspartner ser forfatteren bl.a. nærmere på Paulus og hans motsetningsfylte tenkemåte; som forgjenger til psykoanalysen; som diskret opposent til det romerske imperiet. Apropos jødisk identitet har teologer som John Crossan rettet oppmerksomheten mot Jesu jødiske forankring. Har kirken oversett noe så grunnleggende hos både Paulus og Jesus?

Boktittelens "ugliness" har mange implikasjoner, men baserer seg på den intellektualiserte motsetningen mellom det usle og stygge trekorset - dermed Jesu ydmykelse, lidelse og død - og korset som kosmisk seiersmetafor, dvs. et skinnende keiseremblem fra den gang kristendommen nærmet seg statens symbolorden (keiser Konstantin). Kan uttegningen av en slik motsetning kan være beslektet med den gnostiske dualismen som diskuteres i boken, undrer jeg. Jeg deler kritikken av den utvendige og helliggjorte estetikken (der både Gud, kunsten og filosofien blir fjerne, abstrakte størrelser), men la meg få komplementere:

Tenkemåten som stiller korset som "meningsløst torturinstrument" opp mot korset som "meningsfylt kosmisk symbol" (sic) handler også om grunnleggende språklige forskjeller som den mellom "hard realitet" og "metafor". Danner ikke selve begrepsbruken i denne oppstillingen en falsk motsetning, siden forskjeller kan innebære likhet på ulike nivåer? Det kan f.eks. hevdes at "korsets politikk" hos Paulus kommer vel så mye til uttrykk i hans paradoksale språk og tenkemåte, et aspekt også Lølands bok vier oppmerksomhet.

Den "nye skapningen" i Paulus' paradoksale språkbruk fremstår som en kjempende spirituell holdning heller enn et religiøst, biologisk og historisk vesen. Vi eksisterer ikke enkeltvis lik en hånd eller en fot, men som del av Kristi kosmiske kropp i en menneskekropp, dvs. noe større enn "folk" og "enkeltmenneske", nær hverdagens fryd og fråde. Det nye folket som Paulus profeterer blant "grekere og barbarer, lærde og ulærde" (Rom. 1) fremstår ikke som en sosial konstruksjon, men er oppstått i Helligånden, lik en levende kollektiv organisme. "Vi er alle én kropp i Kristus". "Når jeg er svak, er jeg sterk". De paradoksale tenke- og talemåtene uttrykker en sannhet som filosofiske lesninger kan ignorere fordi den intellektuelle holdningen lett overser kjærlighetens gjensidiggjørelse av "fysisk" og "psykisk", "mann" og "kvinne", "jøde" og "palestiner".

Kan den kosmiske og oppstandne Kristus kun oppfattes av mennesker med en armlengdes avstand til alle maktens former? Høyt og lavt: Frelsesverket gjelder ikke bare den enkeltes sjel, men menneskets sjel i den enkelte. Det er en kategoriforskjell som potensielt kan oppheve motsetningen mellom den kollektive jødiske frelsen og individuelle varianter hos f.eks. protestantene, gitt at mennesket er en hellig skapning.

Med våre dagers medisinske kunnskap kunne det våge seg å si at "hin enkelte" genetisk sett er et helt folk, så når individualiteten modner i møte med Gud skjer det i et tenkende og sansende hjerterom, i dypet av fellesskapet, i Treenighetens livsenergi. Som kjent, hjerterommet er ikke stedet for kulturell stas og teologiske posisjoner. Fattige og undertrykte er her de sanne teologer.

"I Kristus": En tredje himmel, et hallusinatorisk syn, åpenbaringen på veien til Damaskus, selverkjennelsenes brodd. Hvis ikke de ekstrasanselige og paradoksale erfaringene til Paulus

integreres i lesningene, forgylles da falske motsetninger mellom den enkelte og fellesskapet, mellom fellesskapene og (natur)omgivelsene, og mellom korset og kosmos?

Dette resonnementet er ikke anført som det motsatte av hva Løland hevder; snarere i marginen av en radikal politisk teologi.

Forfatteren kommenterer et sted at Taubes lesning av Paulus også kan problematisere "...de konvensjonelle synspunktene på den fundamentale forskjellen mellom jødedom og kristendom...". Slik blir dette en hyperaktuell bok med et perspektivmangfold som åpner for mange slags lesninger.

Ole Jakob Løland uttrykker seg skarpskodd i et inspirerende språk. Apostelen som innviet både "de rene" og "de urene" om den kollektive renselsen i Helligånden, får nye dimensjoner i "Pauline Ugliness".

Freddy Fjellheim